

Årsrapport

Västernorrlandsmodellen

- Ett sätt att utveckla barns delaktighet på barn- och ungdomsenheten i Skärholmen

Anneli Fridlund

Sofi Bygde

April 2018

Diarienummer: 2.1./1103-2016

Innehåll

Bakgrund	2
Metod och tillvägagångssätt	2
Barnens deltagande.....	3
Socialsekreterarnas deltagande	3
Intervjusvaren från barnen.....	4
<i>Kontakt med socialtjänsten.....</i>	<i>4</i>
<i>Kunskap om socialtjänsten</i>	<i>5</i>
<i>Barns delaktighet</i>	<i>6</i>
Enhetens fortsatta arbete	7

Bakgrund

Stiftelsen Allmänna Barnhuset bedrev under tre års tid tillsammans med kommuner i Sverige ett utvecklingsarbete och år 2014 kom deras slutrapport, *Barnen vill – Vågar vi*. Som en del i det utvecklingsarbetet utarbetades Västernorrlandsmodellen, en modell där strukturerade intervjuer med barn och unga ingår för att höra deras upplevelse av kontakten med socialtjänsten. Det barnen har att säga bidrar sedan till konkreta förslag till förbättring av den egna verksamheten. Modellen avser skapa en väg från barnens röster till ledning och politiker.

Barn- och ungdomsenheten i Skärholmen kände ett behov av att lyfta fram frågan om barns delaktighet och belysa hur barn upplever sin kontakt med socialtjänsten. Tidigare har enheten använt sig av en enklare enkät med ”ansikten/smiley’s” som man gav till barnen efter samtal. Det var dock få barn som fyllde i den och resultatet kunde då inte lyftas till en generell nivå. Socialsekreterarna fick heller ingen återkoppling vad som hade framkommit i enkäterna. Nästa steg i detta arbete blev därför att prova något annat och valet blev Västernorrlandsmodellen. Under år 2017 har Västernorrlandsmodellen bedrivits i form av ett projekt på barn- och ungdomsenheten med lokala utvecklingsmedel. Hur det har varit att testa modellen beskrivs i projektets slutrapport och det resultat som framkommit av de genomförda intervjuerna och enhetens fortsatta arbete presenteras i denna årsrapport.

Metod och tillvägagångssätt

Västernorrlandsmodellen bygger på fyra steg:

1. Att alla socialsekreterare förbereder och genomför en intervju med ett barn per år som har eller har haft kontakt med en kollega. Intervjun transkriberas sedan inför seminariet.
2. Att alla socialsekreterare tillsammans i arbetsgruppen vid ett seminarium delger erfarenheter av intervjuerna och analyserar det insamlade materialet.
3. Att en utsedd person sammanställer materialet från seminariet i en årsrapport med konkreta förslag på hur verksamheten ska utvecklas.
4. Att en eller några från arbetsgruppen informerar socialnämnden eller motsvarande om årsrapporten.

Målgruppen för intervjuerna var barn och ungdomar i åldern 5-18 år som vid tidpunkten för urval hade varit aktuella i minst två månader. Under dessa två månader ansågs det rimligt att barnet skulle ha hunnit träffa sin socialsekreterare. Angående yngsta åldersgränsen så ansågs barn 5 år och äldre ha de språkliga förutsättningar som krävs för att kunna genomföra en intervju.

I mars och september 2017 gjordes två slumpmässiga urval utifrån dessa kriterier. Kontakt med vårdnadshavare eller den myndige togs via brev och telefonsamtal. Slutligen var det 18 barn som deltog och genomförde en intervju. En förutsättning för deltagandet var samtycke från vårdnadshavare eller den myndige själv och deltagandet var anonymt. De barn som intervjuades fick som tack för hjälpen två biobiljetter och bjöds på fika vid intervjutillfället. Intervjuerna spelades in och transkriberades i efterhand av socialsekreterarna.

Barnens deltagande

Överlag var responsen positiv när mentorerna tog en första kontakt med vårdnadshavare till barnen. Av de vårdnadshavare som tackade nej berättade flera på eget initiativ om anledning till deras beslut. Några exempel var att de frågat sitt barn om han/hon ville delta och att barnet sagt nej, att de nyligen avslutat sin kontakt med socialtjänsten och att de var oroliga för att barnet skulle bli påmind om händelser som föranlett kontakt med socialtjänsten. Vårdnadshavare uttryckte även att de ansåg att barnet redan träffat tillräckligt med professionella utifrån deras kontakt med socialtjänsten.

Några vårdnadshavare hade frågor om hur urvalet hade gått till, vad som skulle hända om man tackade nej, vad materialet skulle användas till och vilka som skulle få ta del av intervjuerna.

Av de barn som intervjuades var det 11 flickor och 7 pojkar. Trots att ett slumpmässigt urval gjordes blev det en relativt jämn åldersspridning i åldrarna 5-18 år. De barn som uttryckt hur det var att intervjuas sa att det varit bra, att de var nöjda med de frågor som ställdes och att det kändes viktigt att få göra sin röst hörd.

Socialsekreterarnas deltagande

Redan i början av projektåret blev bestämdes att deltagandet gällande att göra en intervju skulle vara frivilligt. Ett resonemang fördes om vikten av att deltagandet i att prova Västerorrlandsmodellen skulle vara lustfyllt och inte en tvingande arbetsuppgift i den redan stressade tillvaron för socialsekreterarna. Antal genomförda intervjuer har därför utgått ifrån antalet personer som önskat intervju ett barn.

De socialsekreterare som valde att delta i projektet uppgav att anledningarna till att de ville intervju var till exempel att man såg det som en bra träning i att hålla barnsamtal, nyttigt för den egna utvecklingen som socialarbetare att få ta del av barnens upplevelser och tankar och att det kändes spännande att få möjligheten att träffa barn i andra åldrar än vad de normalt utreder i sin arbetsgrupp. De socialsekreterare som intervjuat barn uppger att de upplever att det är ett bättre sätt att utvärdera vårt arbete än att använda enkäter som tidigare. De upplever att det var tidskrävande att transkribera intervjuerna, men att det varit värdefullt att läsa barnens egna ord och att det skapar en bättre förståelse. De flesta upplevde att det blev en bra stämning under intervjun, att de uppfattade att barnen gick därifrån nöjda och stolta för att de deltagit och bidragit med viktig information och att en vuxen hade lyssnat och upprepat det barnen sa. Socialsekreterarna uppfattade att flera av ungdomarna som hade haft en längre kontakt med socialtjänsten hade ett behov av att få framföra och sätta ord på sina tankar och erfarenheter. De som intervjuat yngre barn uppfattade att det var för svåra frågor och att intervjuguiden som användes behöver omarbetas.

De socialsekreterare som sa nej till att delta i projektet och som på eget initiativ berättade om anledningen uppgav att det berodde på en oro att de inte skulle ha utrymme för det utifrån ärendemängd, att de gick många utbildningar under den tidsperiod intervjun skulle ske, att de hade en farhåga att transkriberingen skulle ta för lång tid och att man var tveksam till om det var till barnens bästa att bli intervjuade.

Intervjuszvaren från barnen

Under projektåret har de transkriberade intervjuerna analyserats i flera mindre gruppseminarier på enheten. Vissa likheter har där kunnat identifieras och värdefull information för enhetens utvecklingsarbete har kommit fram i intervjuerna.

Kontakt med socialtjänsten

10 av de 18 barn som intervjuats uppger att de någon gång har bytt socialsekreterare under sin kontakt med barn- och ungdomsenheten. Det framkommer i de transkriberade intervjuerna att de som beskriver att de har haft en god relation till sin socialsekreterare upplevt bytet som jobbigt. Några ungdomar berättar:

”Det har gått väldigt bra ändå tycker jag. Men det är väl mer att man är van att ha en, typ, som man såhär pratat med och sen så blev det att, ah, det kom en ny. Men alltså jag tycker att det har funkat bra.”

Flicka 18 år

”Den första jag hade som hette [socialsekreterare 1] hon hade jättemånga olika sekreterare med sig hela tiden. Så att medans jag hade henne så var det säkert 5, 6 sekreterare liksom som var nya hela tiden, och så kom det en ny och ny och ny. Och det var jobbigt för att jag var ju tvungen att säga om allt som vi hade pratat om och sådär varje gång en ny kom in. För att de ville höra min historia eller min variation liksom.”

Flicka 16 år

”Ja det har jag, flera gånger//Jag har inte varit så engagerad i det, det är mer så att mina föräldrar fått sköta det men nu när jag mognat till och blivit äldre så tror jag nog att det är bättre att hålla sig till en för att byta är ganska jobbigt att behöva ta om allt i alla möten.”

Flicka 15 år

”Senaste brytningen jag fick tyckte jag var väldigt jobbig, då jag hade typ klickat med henne. Det var väldigt, jag kände att det var väldigt lätt att prata med henne och sen försvann hon.”

Flicka 17 år

Av de som har intervjuats framkommer vidare att den kontakt de har med sin socialsekreterare ser olika ut och hur ofta man träffar socialsekreteraren beror på om det är en utredning eller insats. De flesta som fått frågan på hur de vill ha kontakt med sin socialsekreterare lyfter fram vikten av det personliga mötet. Om annan kontakt ska tas önskar de att det sker via telefon eller sms.

”Nä träffas funkar bäst för mig, för jag kan ju inte alltid svara i telefon. Alltså jag går ju i skolan och så liksom.”

Flicka 13 år

"...eller jag känner att jag är som av en börda när jag ringer och därför har det varit skönt om dom har ringt och men aa vill du ses då eller sådära."

Flicka 16 år

De flesta barn som intervjuades visste varför de har/hade haft kontakt med socialtjänsten och beskrev att det berodde på till exempel problem i skolan, kriminalitet, svårigheter hemma, placering i jourhem/familjehem eller insats exempelvis kontaktperson/kontaktfamilj. Fyra av barnen visste däremot inte varför de hade kontakt med socialtjänsten och de som haft långvarig kontakt med socialtjänsten uttryckte att det var längesedan de fått information om varför de har kontakt. Så här säger en ungdom:

"Eh jag träffar min socialsekreterare... Jag vet inte... det är... Jag finns med i soc systemet och jag tillhör föreningar o nånting som också soc har med att göra. // Å vilken tankeställare, jag vet inte.. Wow, jag vet inte riktigt alltså, jag har alltid gått med på det för dom har funnits i mitt liv så länge, alltså soc."

Flicka 15 år

Kunskap om socialtjänsten

Av de som intervjuats vet de flesta vad socialtjänsten arbetar med och de säger att de fått information från socialtjänsten, syskon, lärare eller Youtube. Vidare framkommer att vissa hör negativa beskrivningar om socialtjänsten i sina kompiskretsar eller bostadsområden som sedan i kontakten visar sig inte stämma. De som har varit aktuella en längre tid hos socialtjänsten har svårt att minnas vem som berättat om vad socialtjänsten gör och tycker att det är längesedan de fått information. Så här säger några av barnen och ungdomarna om vad socialtjänsten gör.

"Hjälp till asså Stockholms, världens invånare and shit. Typ social hjälp för människor som typ om dem har det jobbigt hemma"

Flicka 17 år

"Att ett barn, mmm som har problem med sina föräldrar"

Pojke 8 år

"Pratar lite"

Flicka 5 år

"Jobbar med barn och ungdomar...alltså barn under 18 år...som begår brott och sånt."

Pojke 13 år

"Alltså soc för mig, om du hade frågat mig när jag var yngre skulle jag ha sagt typ att soc bara förstör allting, typ men nu när jag är lite äldre och har jobbat med sånt här som maskrosbarn vet jag att soc hjälper familjer, hjälper ungdomar, alltså finns för att hjälpa folk i Sverige..."

Flicka 15 år

Gällande hur en socialsekreterare ska vara så önskar sig barnen/ungdomarna som intervjuats att en socialsekreterare är snäll, förstående och bra på att lyssna. Det är också viktigt att socialsekreteraren visar att den bryr sig om situationen som barnet/ungdomen befinner sig i. Det finns inga uttryck för att den socialsekreterare man möter behöver använda någon speciell teknik/metod i samtalet utan mötet är det viktigaste. Så här beskriver några barn och ungdomar vad de tycker är viktigt:

"Hjälper till. Snäll. Ögonkontakt, det är bra"

Pojke 12 år

"Försöka hjälpa och fråga sådär bra frågor: Hur har du det? Hur trivs du i din familj och så?"

Pojke 12 år

"Eh, inte så stel. För det blir jättejobbigt att prata med en människa som är såhär stel för då sitter man bara där å ba yeah."

Flicka 17 år

"Glad!"

Flicka 7 år

"Snälla//Och ge oss kakor."

Flicka 5 år

"Ja soc behöver mer såna som är uppväxta här. För du kan inte ta in en människa från Östermalm, sätta i förorten med förortsproblem. En människa som inte ens lever samma kultur. Det är helt olika levnadssätt. Här krigar vi för en dag...Det är som att ta råd från en tjock PT, det går ju inte."

Flicka 14 år

Barns delaktighet

När det gäller barnens delaktighet blir det tydligt i intervjuerna att de yngre barnen har svårt att både förstå vad delaktighet betyder, men också att de har svårt att svara på de frågor som ställs. De äldre barnen/ungdomarna ger utförligare beskrivningar på temat delaktighet. Något som barnen/ungdomarna trycker på under detta tema är vikten av att bli lyssnad på oavsett ålder. 12 av 18 barn känner sig lyssnade på av sin socialsekreterare. För att våga prata med sin socialsekreterare nämns tillit och relation som viktiga delar, men även miljön där man träffas spelar roll. Så här säger två ungdomar:

"Dom ska liksom, man ska kunna lita på dom, dom ska lyssna, dom ska verkligen försöka se att barnet verkligen ha det bra. Inte att man ställer en fråga och sen gå vidare du vet okej nästa fråga. Det blir lite konstigt då.//Och om ett barn säger att det inte har det bra, att familjen man bor hos verkligen inte är bra...då ska man inte behöva stanna där tre veckor till. Sen får inte socialen vara så långsam."

Flicka 13 år

”Eh, jag vet inte men börja med att höra vad dem har att säga istället för att dra upp planen typ. För oftast har de ju, asså det är redan fixat en plan för personer och man kanske ska få höra folk prata innan dom lägger upp vad dom har tänkt liksom ska hända.”

Flicka 17 år

11 av 18 barn tycker att de får vara med och påverka/bestämma. Gränsen 15 år nämns göra en skillnad i kontakten med socialtjänsten något som denna ungdom säger.

”Nej, alltså det är ju mera nu än om man jämför med innan jag var 15. Men det är ju fortfarande inte så att nu gör vi allt vad du säger, och det förstår jag ju också.”

Flicka 16 år

Något som däremot lyfts fram är att vissa barn och ungdomar saknat information som de känner att de hade behövt för att förstå vad socialtjänsten gör, ibland har de också kunnat känna att de fått veta för mycket. Så här säger två av de som intervjuats.

”Ja, alltså egentligen så när de avskrev mig eller utskrev mig från soc, eller vad det heter då borde de ha sagt till mig tidigare. Typ gett mig lite tid i alla fall att avsluta för det var verkligen såhär...nu är det avslutat, hejdå. // Ja, eller min mamma kanske var förvarnad men jag var inte det i alla fall. Min mamma baah, du är avskriven, jag baah va?”

Flicka 16 år

”Typ första alltså när man får en sån här inkallelse att typ de inte bara såhär skriver till föräldrarna. Utan föräldrar OCH barn, och att barnen kan få alla detaljer och sånt alltså varför den är här och varför, vad ni jobbar med och sånt.”

Flicka 10 år

Enhetens fortsatta arbete

Efter gruppseminarierna som har hållits på enheten under projektåret framträder dessa utvecklingsområden som prioriterade områden utifrån svaren från barnen och ungdomarna:

- Planering vid byte av handläggare.
- Ge barnen/ungdomarna information och påminna vid flera tillfällen om vad socialtjänsten gör och varför de har kontakt med socialtjänsten.
- Göra barnet/ungdomen delaktig i hela utredningsprocessen och vid insatser.

Vid slutseminariet i januari 2018 som alla medarbetare på barn-och ungdomsenheten bjöds in till diskuterades dessa områden i mindre grupper för att konkret komma med förslag i hur vi kan förbättra vårt arbete. Som ett ytterligare steg i ett utvecklingsarbete bildades efter slutseminariet en arbetsgrupp som mentorerna ansvarar för och där representanter från varje grupp på enheten deltar. Syftet är att arbeta vidare med övergångar mellan enhetens olika grupper eller vid byte av socialsekreterare och förbättra barnets delaktighet i detta. Gruppen

har i april 2018 träffats vid ett tillfälle och har kommit med konkreta förslag som sedan mentorerna lyft tillbaka till ledningsgruppen. Efter det har till exempel fasta tider bokats in varje vecka för ärendeöverlämningar mellan mottagningsgruppen och utredningsgrupperna.

Utifrån barnens svar i intervjuerna framkom behovet av att ännu tydligare återge för barn i samtal varför de har kontakt med socialtjänsten och vad som händer i deras familj. Under projektåret belyste även flera socialsekreterare att de saknade verktyg för att prata med framförallt de yngre barnen. Utifrån det bokades en extern utbildare, Barbro Sjölin- Nilsson, in till barn- och ungdomsenheten i februari 2018 för att under en heldag lära ut metoden tejpning. Tejpning är en metod där man med dockor i samtal gestaltar situationer/familjer/nätverk. Enheten har också köpt in så kallade tejpningdockor. I april 2018 använder flera av arbetsgrupperna tejpningdockorna som verktyg i barnsamtal både för att inhämta information från barnet, men också för att ge barnet information.

Ett annat hjälpmedel som arbetsgrupperna börjat använda för att göra barnen mer delaktiga är ”ord och bild”. Det innebär att socialsekreteraren tillsammans med föräldrar skapar en berättelse med ord och bilder som sedan återges till barnet. Det syftar till att förklara för barnet varför det finns en oro, vilka som är oroliga, vilka följer det har fått för barnet och vad som planeras framåt för att hjälpa barnet och familjen. På så vis kan situationen bli mer begriplig för barnet och barnet kan bli delaktig kring vad som händer i familjen. Det blir också ett sätt för föräldern att reflektera och förstå vad barnet har upplevt. I april 2018 har flera socialsekreterare börjat använda ord och bildberättelser och goda exempel har delats mellan de olika arbetsgrupperna..

De socialsekreterare som främst arbetar med ungdomar har i mars 2018 haft en workshop tillsammans med organisationen Maskrosbarn gällande delaktighet. Socialsekreterarna diskuterade till exempel vikten av att fråga ungdomen själv på vilket sätt ungdomen vill ha information och hur kontakten ska se ut, samt att ungdomarna behöver involveras i skapande av målen för olika insatser. Utifrån workshopen fick socialsekreterarna med sig olika hjälpmedel som till exempel samtalskort med frågor som ungdomar förmedlat till Maskrosbarn att de ofta undrar över i kontakten med socialtjänsten.

Ovan beskrivna hjälpmedel och metoder som används för att göra barn och ungdomar mer delaktiga kommer att följas upp utifrån att ett mål i verksamhetsplanen handlar just om att flickor och pojkar är delaktiga i ärenden som rör dem. Sammanfattningsvis är Västernorrlandsmodellen ett bra sätt att utveckla barns delaktighet på barn- och ungdomsenheten i Skärholmen. I april 2018 finns ett fortsatt intresse och socialsekreterare har anmält sitt intresse för att under året fortsätta att intervjua barn. Mentorerna kommer att omarbete den intervjumall som tidigare använts för att göra frågorna mer begripliga för barn i alla åldrar.